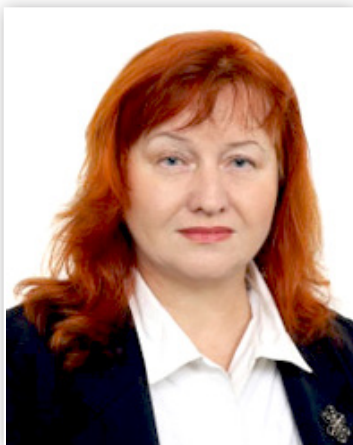

8. АНАЛІТИКА

Марія Степанівна Якубовська,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри інформаційної,
бібліотечної та книжкової справи
Української академії друкарства,
м. Львів

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7774-955X>

УДК: 378.016:[80+33+002.1]

DOI: <https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-4-106-110>

Марія Олексіївна Стахів,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
м. Львів

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7438-3847>

СИСТЕМА АКСІОЛОГІЧНИХ ЗАСАД В АРХЕТИПІ ПОЄДНАННЯ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ ЖИТТЯ

Анотація.

На прикладі науково-педагогічного діалогу академіка Н. Ничкало та член-кореспондента НАПН України О. Щербак досліджена система аксіологічних цінностей як основа творення культурологічної парадигми сучасності у вертикальному та горизонтальному часових зрізах – на сучасному етапі та в системі історичного становлення. Проаналізовано культурологічну компетентність у системному формуванні гармонійної особистості сучасної молоді людини. Досліджено функції культурологічної компетентності в системі сучасної професійної освіти, дискурс співвіднесення сучасних культурологічних досягнень і парадигми сучасної професійної освіти, досягнення інноваційної культурології в системі досягнень сучасної педагогіки. На прикладі науково-педагогічного діалогу академіка Н. Ничкало та член-кореспондента НАПН України О. Щербак досліджено архетип філософії сучасної освіти як парадигму формування культурологічної компетентності сучасного студента, культурологічну основу в системі неперервної освіти. Проаналізовано культурологічну основу досягнення сучасних наукових педагогічних шкіль у системі інноваційної професійної освіти, проблеми формування культурологічної компетентності.

Ключові слова: культурологічна компетентність; компетенція; підготовка; освітньо-методичний комплекс; мистецтво взаємодії культурологічний світогляд; культурологічні знання; навички; вміння; переконання; свідомість.

Визначним досягненням у системі виховання сучасної молоді є вміння брати на себе відповідальність і небажання жити в умовах подвійних стандартів. Культурологія стає екзистенційним фоном діяльності в творчому доробку багатьох учених. Культурологія стає мета-діяльністю на свідомому рівні інтелектуального розвитку суспільства. Її мета – не просто об'єднувати людей

за інтересами, а власною діяльністю формувати в системі соціуму абсолютно нові відношення.

На прикладі синергетичного аналізу науково-педагогічного діалогу академіка Н. Ничкало та член-кореспондента НАПН України О. Щербак досліджено архетип філософії сучасної професійної освіти як парадигму формування культурологічної компетентності сучасного студента,

зокрема аксіологічну основу в системі неперервної професійної освіти.

На прикладі науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак проаналізовано загальні тенденції інноваційних змін у системі сучасної професійної освіти в парадигмі аксіологічного складника.

Для розв'язання окреслених завдань і досягнення мети головними методами дослідження були загальнонаукові *аналіз, синтез, порівняння та узагальнення*. Також було використано *семантичний, синергетичний, культурологічний і герменевтичний* методи. Зазначені методологічні підходи дали змогу проаналізувати системне творення інформаційної безпеки суспільства як складника загальної гуманітарної парадигми сучасної інноваційної освіти.

Проблема формування граней культури знайшла відображення в зарубіжній і вітчизняній науковій думці. Досліджується філософія культури (П. Гуревич, В. Межуєв, С. Франк та ін.), соціологія культури (П. Струве та ін.), педагогіка культури (С. Гессен, І. Зязюн, В. Кремень та ін.), культурологія як філософський феномен (Б. Кононенко та ін.). Сьогодні існують дослідження цієї наукової проблеми, серед яких виділяємо: формування культурологічної компетентності як інноваційної парадигми сучасності (В. Андрущенко, О. Асмолов, Г. Балл, І. Бех, Т. Бутківська, О. Вишневський, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, Ю. Пелех, В. Сластьонін, Е. Соколов та ін.).

Згідно з концептуальними засадами науково-педагогічної школи Н. Ничкало, система вищої професійної освіти – це ключовий чинник успіху розвитку країни. Архетип творчого діалогу Н. Ничкало та О. Щербак – яскраве підтвердження тих прогресивних тенденцій сучасного духовного розвитку суспільства. Для кінця ХХ – початку ХХІ ст. характерним інтенсивною появою в сучасному культурологічному процесі активізації системи аксіологічних цінностей у парадигмі зв'язків науки та практики.

На прикладі науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак ми спостерігаємо, як проблема «людина і суспільство», «людина та громадська чи політична діяльність» в умовах сучасного духовного життя логічніше трансформується в системну модель як «індивідуальність – індивідуальність» та проблему творчої взаємодії.

В історії української культури важливими постає осмислення ролі видатних осіб у творенні аксіологічних смислів епохи. Процес творчої взаємодії видатних людей створює основи для розуміння важливих суспільно-політичних висновків, а також допомагає встановити ланцюг безперервності в системі творення аксіологічних алгоритмів епохи.

В українській науці питання наукової, творчої, духовної взаємодії розкрито на прикладі багатьох

постатей. Проте модель творчої взаємодії в системі аксіологічних цінностей є малодослідженим поняттям.

Творча взаємодія в системі цього культурологічного архетипу виступає аксіологічною системою, адже не лише позбавляє людину від самотності, дає їй можливість творчого діалогу з одним, а й посилює її духовне начало.

Дискурс культурологічної взаємодії набуває системного характеру. В умовах дисгармонійних процесів гармонія цілісного єднання однодумців є важливим складником культурологічної парадигми сучасності. Творча взаємодія видатних людей є системно організованою та цілеспрямованою відповідно до ціннісних орієнтацій епохи.

Культурологічний освітній простір дає змогу осмислити світ у глобальних і знакових категоріях, створити цілісну й багатовимірну картину світу. На прикладі науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак можемо стверджувати, що є багато знакових постатей і багато прикладів їхньої творчої взаємодії в історії української культури, які слугують гарним прикладом для осмислення духовної взаємодії. Технічна еволюція суспільства, що спричинила якісне накопичення інформаційного матеріалу, увійшла у кризовий психологічний та інформаційний періоди. В епоху новітніх численних відкриттів і технічного розвитку система культурологічних дисциплін потребує якісного осмислення як у змістовому, так і методичному вимірах. Вона покликана уніфікувати досягнення технічних галузей знань і співвіднести їх із розвитком гуманітарної галузі.

Такі процеси не могли не спричинити кризовий психологічний та інформаційно-технологічний періоди в системах освіти й науки. Разом з тим, в епоху становлення модерної цивілізації та розвитку smart/інформаційних технологій система культурологічних дисциплін потребує якісного осмислення, осягнення й усвідомлення, всезагальної уніфікації доробків і досягнень технічних галузей знань включно зі співвіднесенням рівня прогресу в царині технічних дисциплін із поступальним розвитком гуманітарної галузі в системах знань, пізнання й комунікації.

На прикладі науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак ми бачимо, як у системі професійної освіти на рівні духовного впливу здійснюється опосередкований контроль і, навіть, корекція соціальних відносин. Позаяк педагогічна взаємодія перебуває в тісному взаємозв'язку із взаємодією педагогічною, тому можемо стверджувати, що інноваційні педагогічні технології нерідко бувають перенесеними з системи навколишнього буття.

Культуролог у художньому творі, починаючи з найдавнішої давнини, створює духовний образ людства. Загальні закони цивілізаційного

розвитку підпорядковують собі як розвиток особистості, так і держави та нації. Таким чином, філософія буття постає філософією світу, а пошук гармонії буття – синонімом краси людської індивідуальності.

Час в оновленому культурологічному просторі виступає не «застиглою» субстанцією. Він на шаровується етичними й естетичними пластами, а тому є можливим повернення з минулого в майбутнє й навпаки. Одночасна особистісна присутність, коли думка має матеріальну силу, відображається в системному вимірі дійсності, буття та діяння.

У системі професійної освіти аксіологічний складник духовної свідомості є важливим чинником формування культурологічної компетентності студентів, оскільки цінності, норми й ідеали є духовним підґрунтям мотивації освітньої та професійної діяльності.

Попри той факт, що впродовж останніх десятиліть у розвитку культурологічної сфери помітні тенденції практичної відсутності формування у людей почуття доброти, милосердя, співчуття, порозуміння, взаємодопомоги, а ЗМІ переповнені пропагандою насильства, жорстокості тощо, все таки за допомогою культурологічного складника у процесах модернізації сучасної освіти створюється відповідне середовище, в якому формується культурологічна мета в дії, вираження її в динамічному процесі, в алгоритмі та реалізації.

Сучасному етапу розвитку вітчизняної історико-педагогічної думки притаманна динамічна інтеграція знань. Перевагу надають комплексному, всебічному аналізу об'єктивних історичних явищ, а домінантою наукових досліджень стає посилення зв'язків між науками та науковими явищами.

Ці проблеми є складниками культурологічної підготовки студентів технічних університетів. Досвід показує, що приклади з життя видатних діячів сучасності стають для студентів зразками для наслідування, а теорія їхньої освітньої діяльності набуває якісної осмисленості. Лише такий процес здатен сформувати таланти для динамічної конкурентоспроможності країни.

На прикладі науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак ми бачимо тісну співпрацю науки та практики, постійне розуміння світу сучасної молодої людини. Як і у 1960-х рр., спостерігаємо гуманітаризацію технічної інтелігенції, яка не відображається в концептуальній зміні діяльності, а в системному олюдненні – високоякісних технічних процесів.

Люди в творчій діяльності видатних діячів сучасності шукають відповіді на злободенні явища дійсності, оскільки виникає гостра потреба об'єктивного переосмислення суспільно-політичних подій із позиції досягнень сучасного історико-

філософського вчення, коли домінанта роль у цих процесах має належати людській індивідуальності та здатності особистості до перетворення явищ об'єктивної дійсності.

Сучасна освіта тримає руку на пульсі формуванні загальнолюдських цінностей, які є рушійними силами суспільного прогресу. Більшість сучасних учених стверджує, що модернізація освіти має передбачати створення діалогічної моделі сучасного суспільства.

Культура – це суспільний процес формування самосвідомості особистості, основою якого є духовність. *Гуманітаризація освіти* є одним з основних чинників гуманізації суспільства, оскільки через систему освіти забезпечується процес соціалізації, професіоналізації особистості, а за цієї структури засвоюються норми, правила й цінності духовної культури суспільства.

Модернізація освіти спонукає звернути увагу на гуманітарно-культурологічні підходи в підготовці до життя молоді, на розвиток молодих людей, як суб'єктів не лише професійної, а й гуманітарної культури суспільства. Формування наукових шкіл у різних галузях знань потрібне не лише для посилення ефективності досліджень, а й для збереження системного аксіологічного архетипу доби.

Якісні зміни в розвитку сучасного культурології як фундаменту для гуманітаризації студентів технічних університетів, змушують по-новому розглянути дидактичні можливості цих духовних явищ суспільства.

Сучасний студент потребує емоційного зацікавлення в пізнанні цих явищ. Більше того, інноваційне використання окремих предметів гуманітарного циклу буде корисним не лише для гуманітарного виховання студента, а й для активізації мисленнєвої діяльності, пошуків внутрішніх ресурсів для ефективного отримання освітніх послуг, а згодом – і для продуктивної професійної діяльності.

Творчий симбіоз науково-педагогічного діалогу Н. Ничкало та О. Щербак має багатовимірний характер: від творчої наукової співпраці до активних пошуків становлення та розвитку українського суспільства. Спільні наукові пошуки мають також глибинний характер: минуле для них є не простим набором фактів, а триванням живого духу нації, народу, реальним продовженням великої франкової справи, де живе «дух, що тіло зве до бою».

Спільність життєвих переконань і долі була вирішальним імперативом у постійному творчому діалозі науково-педагогічного алгоритму Н. Ничкало та О. Щербак. Основою цієї моделі творчої взаємодії є такі домінанти: *розвиток* і *саморозвиток*, *самореалізація*, *творчість*, як необхідність самореалізації кожного вихованця, а також його *здатності до всеохоплюючого пізнання світу*.

Досвід творчого діалогу Н. Ничкало та О. Щербак є, разом з тим, парадигмою формування культурологічної компетентності студентів. Цей досвід допомагає розробити науково-методичні рекомендації щодо впровадження в освітній процес моделі та методики формування культурологічної підготовки на засадах сталого розвитку особистості майбутніх фахівців.

Таким чином, на прикладі творчого діалогу Н. Ничкало та О. Щербак бачимо, як відбувається інноваційне оновлення сучасної професійної освіти, розширення ціннісної переорієнтації педагогічних інновацій сучасності. Такий системний принцип є основою формування культурологічної компетентності майбутніх фахівців-професіоналів. Такий принцип постає важливим у сучасний період, оскільки нова доба якісних інноваційних перетворень сучасного суспільства потребує фахівців, які здатні не лише виконувати рішення, а й вміють доводити до кінця будь-яку справу, що є логічно й ідеологічно вмотивованою на тому чи іншому етапі тривання підприємницької діяльності.

Використані літературні джерела

1. Ничкало Н.Г. Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади / Н.Г. Ничкало // Національна академія пед. наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ; Кіровоград : Імекс, 2013. 263 с.
2. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми розвитку досліджень з педагогіки і психології професійної освіти / Н.Г. Ничкало // Діалог культур: Україна у світовому контексті : матеріали І Міжнар. філ.-культ. читань (Львів, 25–26 квітня 1996 р.). Львів, 1996. С. 3–10.
3. Ничкало Н.Г. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика / Н.Г. Ничкало, С.У. Гончаренко, В.О. Радкевич. Хмельницький : ТУП, 2002. 334 с.
4. Ничкало Н.Г. та ін. Мистецтво у розвитку особистості / Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, О.М. Отич, С.О. Соломаха, Г.І. Сотська та ін. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. 224 с.
5. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти в Україні / Н.Г. Ничкало. Київ : Пед. думка, 2008. 199 с.
6. Щербак О.І. Компетентнісний підхід до побудови освітніх програм підготовки педагогів / О.І. Щербак // Освіта для майбутнього у світлі викликів XXI століття: Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego Bydgoszcz. С. 397–407.
7. Щербак О.І. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі неперервної освіти / О.І. Щербак // Післядипломна освіта в Україні. 2017. № 1. С. 18–22.
8. Shcherbak O. Christiane Eberhardt, Transform revisited: Was von bilateralen Bildungsk Kooperationen übrig bleibt und warum / O. Shcherbak // Das Modellvorhaben „Kaufmännische Berufsausbildung“ in Kiew (1995–1998) BIBB, 2017. P. 93–108.

References

1. Nychkalo, N.G. (2013). *Profesiine navchannia dorosloho naselennia: teoretyko-metodolohichni zasady* [Adult vocational training: theoretical and methodological principles]. Kyiv, Kirovograd: Imex, 263 p.
2. Nychkalo, N.G. (1996). *Teoretyko-metodolohichni problemy rozvytku doslidzhen z pedahohiky i psykholohii profesiinnoi osvity* [Theoretical and methodological problems of the development of research in pedagogy and psychology of vocational education]. *Dialoh kultur: Ukraina u svitovomu konteksti – Dialogue of cultures: Ukraine in the world context*. Lviv. P. 3–10.
3. Nychkalo, N.G., Goncharenko, S.U., & Radkevich, V.A. (2002). *Derzhavni standarty profesiinnoi osvity: teoriia i metodyka* [State Vocational Education Standards: Theory and Methods]. Khmelnytsky. 334 p.
4. Nychkalo, N.G., Ziazun, I.A., Otych, O.M., Solomakha, S.O., Sotskaya, G.I., Vovk, M.P., Popik, O.I., Filipchuk, N.O., Chemberg, M.I., Kharchenko, P.V., & Nikolai, N.Yu. (2006). *Mystetstvo u rozvytku osobystosti* [Art in personality development]. Chernivtsi. 224 p.
5. Nychkalo, N.G. (2008). *Transformatsiia profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini* [Transformation of Vocational Education in Ukraine]. Kyiv. 199 p.
6. Shcherbak, O.I. Kompetentnisnyi pidkhid do pobudovy osvitynih prohram pidhotovky pedahohiv [A Competent Approach to Building Educational Teacher Training Programs]. *Osvita dlia maibutnoho u svitli vyklykiv KhKhI stolittia– Education for the Future in the Light of the Challenges of the 21st Century*. Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego Bydgoszcz. P. 397–407.
7. Shcherbak, O.I. (2017). *Pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi neperervnoi osvity* [Advanced training of pedagogical workers in the system of continuous education]. *Pisliadyplomna osvita v Ukraini. – Postgraduate education in Ukraine*. 1. P. 18–22.
8. Shcherbak, O. (2017). Christiane Eberhardt, Transform revisited: Was von bilateralen Bildungsk Kooperationen übrig bleibt und warum. *Das Modellvorhaben „Kaufmännische Berufsausbildung“ in Kiew/Ukraine (1995–1998) BIBB*. P. 93–108.

Yakubovska Mariia, Stakhiv Mariia. System of Axiological Bases in Archetypes a Combination of Science and of Life Practice.

Summary.

On the example of the academician's N.G. Nychkalo and corresponding member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine O.I. Shcherbak scientific-pedagogical dialogue the axiological values system as a basis of modernity cultural paradigm creation in vertical and horizontal temporal sections – at the present stage and in the system of historical formation is investigated. The cultural competence in the modern young man's harmonious personality systematic formation is analyzed. The functions of cultural competence in the modern vocational education

system, the discourse of modern cultural achievements' correlation and the paradigm of modern professional education, the achievement of innovative cultural studies in the achievements of modern pedagogy system are investigated. On the example of N.G. Nichkalo's and O.I. Shcherbak scientific-pedagogical dialogue the archetype of the modern education philosophy as a paradigm of forming modern student's cultural competence, the cultural basis in the system of continuous education is investigated. The cultural basis of modern scientific pedagogical schools' achievement in the system of innovative vocational education, problems of cultural competence formation are analyzed.

Modern education keeps a pulse on the universal values' formation, which are the driving force of social progress. Most modern scholars argue that the modernization of education should entail the dialogical model of modern society creation.

Key words: cultural competence formation; cultural competence formation model; cultural preparation model; educational and methodological complex; art of interaction cultural outlook; cultural knowledge; cultural skills; cultural beliefs; cultural awareness.

Якубовская М.С., Стахив М.А. Система аксиологических основ в архетипах сочетания науки и практики жизни.

Аннотация.

На примере научно-педагогического диалога академика Н. Ничкало и член-корреспондента НАПН Украины

А. Щербак исследована система аксиологических ценностей как основа создания культурологической парадигмы современности в вертикальном и горизонтальном временных срезах – на современном этапе и в системе исторического становления. Проанализирована культурологическая компетентность в системном формировании гармоничной личности современного молодого человека. Исследованы функции культурологической компетентности в системе современного профессионального образования, дискурс соотношения современных культурологических достижений и парадигмы современного профессионального образования, а также достижения инновационной культурологии в системе достижений современной педагогики. На примере научно-педагогического диалога академика Н. Ничкало и член-корреспондента НАПН Украины А. Щербак исследован архетип философии современного образования как парадигма формирования культурологической компетентности современного студента, культурологическая основа в системе непрерывного образования. Проанализированы культурологическая основа достижения современных научных педагогических школ в системе инновационной профессионального образования, а также проблемы формирования культурологической компетентности.

Ключевые слова: культурологическая компетентность; компетенция; подготовка; образовательно-методический комплекс; искусство взаимодействия; культурологическое мировоззрение; культурологические знания; навыки; умения; убеждения; сознание.

Стаття надійшла до редколегії 17 жовтня 2019 року